

Prof. JEFFREY D. SACHS

Dünya Bankası'nın Çin'den aldığı dersler

Afrikalı liderlerin, Çinli meslektaşlarından aldığı tavsiyeler oldukça mantıklı ve Dünya Bankası'nın verdiklerine göre çok daha uygulanabilir nitelikteydi

China Daily gazetesinin ön sayfasında Paul Wolfowitz'in Dünya Bankası'ndaki üst düzey personeli tehditlerle ve kabalıklarla nasıl sindirdiğini anlatan bir hikaye yayımlanmaya başladı. Gazete Wolfowitz'in The Sopranos adlı mafya televizyon gösterisinden fırlamış bir karakter gibi görüldüğünü kaydetti. Aynı zamanda, Wolfowitz skandalı yayılırken Çin, Yönetim Kurulu toplantısını Şanghay'da düzenleyen Afrika Kalkınma Bankası'na (ADB) ev sahipliği yapıyordu. Bu, günümüz dünyası için canlı bir mecazdır: Dünya Bankası yolsuzluk ve anlaşmazlıklarla çalkalanırken, Çin gelişen dünyadaki jeopolitik profilini başarıyla yükseltmektedir.

Çin'in giderek güçlenmesinin en büyük nedeni ekonomik alanda gösterdiği büyük başarıdır. ADB toplantısı Şanghay'ın en önemli kalkınma alanı olan Pudong Bölgesi'nde yapıldı. Bir nesil önce büyük bölümü kullanılmayan bir yer olan Pudong'da şimdi çok sayıda gökdelen, lüks otel, park, fabrika ve sıra sıra apartmanlar var. Şanghay'ın genel ekonomisi şu anda yılda yüzde on üç oranında büyümek-

te, başka bir deyişle, her beş ile altı yılda bir iki katına çıkmaktadır. Her yerde başlangıçlar, yenilikler ve kâr amacı güden genç girişimciler vardır.

ÇİN AFRİKA'YA YATIRIMLARDA BULUNMAYA HAZIR

ADB toplantılarında, Çinli ve Afrikalı yetkililer arasındaki üst düzey toplantılara katılma imkanım oldu. Afrikalı liderlerin, Çinli meslektaşlarından aldığı tavsiyeler oldukça mantıklı ve Dünya Bankası'nın verdiklerine göre çok daha uygulanabilir nitelikteydi.

Çinli yetkililer özellikle tarım ve altyapı alanlarındaki kamu yatırımlarının özel sektör liderliğindeki büyümenin temelini oluşturmada oynadığı hayati rolü vurguladı. Çin'in 1970'lerde yaşadığı ve Afrika'nın büyük bölümünün hâlâ içinde olduğu aç ve yoksul kırsal ekonomide önemli çıkış noktalarından biri çiftliklerin verimini artırmaktır. Köylülerin, hepsi de Çin'in ekonomik yükselişinin önemli bir bölümünü oluşturan gübre, sulama ve verimli tohum gibi faktörlerin faydalarına ihtiyacı vardır.

Yol ve elektrik gibi modern ekonominin olmazsa olmazları olan iki önemli yatırım daha gereklidir. Çiftçiler ürünlerini çoğaltabilir, ama şehirlere ulaşmaları mümkün olmaz ve şehirden kırsal kesime de girdi nakli yapılamaz. Yetkililer, enerji şebekesinin ve ulaşım ağının Çin'in her köyüne ulaşması için hükümetin nasıl çalıştığını da vurguladı.

Jeffrey Sachs, Columbia Üniversitesinde Ekonomi Profesörü ve Dünya Enstitüsü Direktörüdür.

Elbette, Afrikalı liderler en çok şu mesajı takdir etti: Çin tarım, karayolları, enerji, sağlık ve eğitim gibi alanlarda Afrika'ya önemli yardımlarda bulunmaya hazır. Afrikalı liderler de bunun boş bir övünç olmadığını biliyor. Çin, Afrika'nın tamamında temel altyapıya finansman sağlıyor ve bunun yapımını yürütüyor. Toplantı sırasında, Çinli liderler zirai araştırmayı da desteklemeye hazır olduklarını özellikle belirtti. Afrikalı dostlarıyla paylaşmaya hazır oldukları çok verimli yeni pirinç türlerinden söz ettiler.

DÜNYA BANKASI KALKINMANIN DERS NOTLARINI UNUTTU

Bütün bunlar, Dünya Bankasında, Wolfowitz'in başarısız liderliğinin yanı sıra hatalı olan noktaları gösterdi. Banka, Çinlilerden farklı olarak kalkınmanın en önemli derslerini unuttu ve altyapıya ve diğer hayati sektörlerle yatırım yapmalarına yardım etmek yerine, yoksullara konferans vermeyi ve onları temel altyapılarını özelleştirmeye zorlamayı tercih etti.

Bankanın başarısızlıkları, 1980'li yılların başında Başkan Ronald Reagan ve Başbakan Margaret Thatcher'ın ideolojik etkisinin altında, Afrika'nın ve diğer yoksul bölgelerin devlet yatırımlarını ve hizmetlerini azaltmasını veya bitirmesini istediği zaman başladı. Banka yirmi beş yıl boyunca devletin elini tarımdan çekmeye ve fakirleşmiş çiftçileri kendini geçindirmek zorunda bırakmaya çalıştı. Sonuç Afrika için bir felaket oldu ve çiftliklerin üretkenliği on yıllarca gelişmedi. Banka ayrıca ulusal sağlık sistemlerini, su idaresini ve karayolu ve enerji şebekelerini özelleştirilmeye zorladı ve bu önemli sektörlerle çok az finansman sağladı.

"Yapısal ayarlama" da denen bu aşırı serbest piyasa ideolojisi Çin'de ve Asya'nın geri kalanında elde edilen başarılı kalkınmadan alınan pratik derslerin aksine gitti. Pratik kalkınma stratejisinde tarım, sağlık, eğitim ve altyapı alanlarındaki devlet yatırımlarının özel sektör yatırımlarını tamamlamak için gerekli olduğu kabul edilir. Dünya Bankası, tersine bu hayati devlet yatırımlarını özel sektörün gelişmesine bir engel olarak görüp hataya düşmüştür.

DÜNYA BANKASI İDEOLOJİNİN KONTROLÜNDEN ÇIKMALI

Bankanın aşırı serbest piyasa ideolojisinin başarısız olduğu her defasında, yoksullar yolsuzlukla, hatalı yönetimle ve inisiyatifsizlikle suçlandı. Wolfowitz'in yaklaşımı da böyleydi. Bankanın dikkatini en yoksul ülkeler üzerinde yoğunlaştırarak onların altyapısını geliştirmek yerine, yolsuzluğa karşı haçlı seferi başlattı. Kendi suçları ortaya çıktığı zaman da bu tutumu savunulamaz hale geldi. Banka, ancak Çin'deki liderlerin yapmaya hazır olduğu gibi, öncelikli sektörlerdeki kamu yatırımlarını finanse etmeye tekrar yönelerek, uygulamaya dönerse eski anlamını tekrar kazanır.

Afrika hükümetlerinin ekonomik büyümenin nasıl teşvik edileceği konusundaki mesajı almış olması ve Çin'den ve aşırı serbest piyasa ideolojisine Dünya Bankası kadar bağlı olmayan diğer ortaklardan büyük yardım alıyor olması da sevindirici bir haber. Şanghay toplantısına katılan Afrika hükümetlerinin büyük bölümü altyapıya, zirai modernleşmeye, kamu sağlığına ve eğitime yatırım yaparak cesurca hareket etmek istediklerini beyan etti.

Wolfowitz bozgunu Dünya Bankası için bir uyarı olmalıdır: Banka artık ideolojinin kontrolünden çıkmalıdır. Bu olursa Banka, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulmasının sebebi olan, herkesin refah içinde olduğu bir dünya vizyonuna karşı adil olabilir.

Copyright: PROJECT SYNDICATE

www.project-syndicate.org

Universal Dil Hizmetleri ve Yayıncılık A.Ş.

